

UMIJEĆE INDIJSKIH FAKIRA.

Teozofički je okulist Alfred Meebold proučavao u Indiji umijeće indijskih fakira. Svoja je opažanja označio time: Znanje i umijeće indijskih fakira stoji ispod znanja našeg srednjeg prestidizitatera (Indien, München 1908, 29). Stoll (Suggestion u. Hypnotismus in der Völkerpsychologie, Leipzig 1904, 60), Max Dessoir (Vom Jenseits der Seele, Stuttgart 1917, 189) i Max Kauffman (Suggestion u. Hypnose, Berlin 1920, 104) pripisuje to umijeće sugestiji. No pogledajmo поближе tri djela indijskih fakira, na koja se po C. v. Klinckowstroemu (Yogi-Künste, Pfullingen 1922, 4) može da svede sva njihova umjetnost.

1. Mango.

Mangovo je sjeme slično sjemenu našeg badema. Fakir ili yogin uzme to sjeme, položi u zemlju, pa dugo gleda u tu hrpu zemlje, dok malo zatim ne nikne sjeme i iza nekog vremena počne rasti, dok ne poraste kao malo stablo, koje doskora procvjeta i donese plod. Fakir na to otkine plod i daje ga svojim gledaocima.

Pavao Mantegazza pripovijeda, da je to vidio u Benaresu g. 1882. Drugi putnici također potvrđuju, da su to gledali. Što je dakle u stvari?

Dr. H. v. Veltheim iz Münchena pripovijeda, kako je g. 1909. u Kairu gledao s mnogim putnicima ovo: Na terasi hotela Shepherd uze fakir malo zemlje ispod jedne palme i položi je na tlo terase. U tu zemlju posadi on mangovo sjeme i polije ga vodom. Iza nekoliko časaka je izrasla stabljika 10 — 20 cm visoka. Taj fakir nije zemlju ničim pokrio, pa su gledaoci mogli opažati rast stabljike. Dapače se ta stabljika jednako smanjila postepeno i sasna iščeznula. — Drugda ima slučajeva, gdje fakir zasadi sjeme, ali svako nekoliko časaka naginje se fakir u dugim i širokim haljinama nad tom zemljom. Svaki put opaze gledaoci, da je stabljika sve veća netom se fakir odstrani i pođe do svog šatora. — Treći je slučaj, gdje fakir stoji na jednom mjestu i nepomično gleda u onu zemlju, gdje je zasadio mango sjeme. U ruci drži štap s 9 ili 12 ogranaka, znak svoga dostojanstva. Iza odulje stanke pruži ruku prema sjemenu i šapće neke tajne riječi. Sve to traje dugo, često više sati. Napokon gledaoci, ispočetka samo gdjekoji, a zatim masa njih, vele kako vide, da je stabljika izrasla i procvjetala.

Tu su tri mogućnosti.

U prvom slučaju možemo stvar protumačiti naravskim načinom. Predsjednik njemačkog dendrološkog društva, Dr. F. v. Schwerin drži mogućim brzo rasteње (Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft 1921, 197), ako se mangovo sjeme umoči u posebnu kemičku sastavinu i zemlju namoči takvom podraživom tekućinom. Naravno nije zajamčeno, da je fakir upotrijebio običnu i jednostavnu vodu, kad je zalijevao zemlju i sjeme.

Drugi je slučaj lako protumačiti. Tu fakir ima pod svojim odijelom više mangovih grana, pa ih lako usadi i odstrani, kada se nagne nad označenom zemljom. Stoga ove pokuse fakiri obično ne izvode pred Evropejcima. — Ima još jedan način, o kome je pisao bečki prestidžitater Otokar Fischer u časopisu »Psiche« (1921, br. 8). Fischeru je pripovijedao američanski inženir Dittmar, da je u Egiptu upoznao igru indijskog fakira s mangom. Taj je fakir izvodio svoju igru tako, da je zasadio mango sjeme u hrpu finog pijeska. U taj je pijesak fakir mogao predmete položiti kao u vodu, bez otpora. Iza čina je Dittmar dobio taj mango preparat. Što je bilo? Mangova je stabljika bila suha stabljika s više grana; grane su bile izvrtane, pa je tako bilo na stabljici više šupljih kanala. U te je kanale fakir postavio male kobilice (Blattheuschrecke), ali da mu previše ne pođu u nutarnost kanala, privezao ih je sitnim nitima za zadnje noge. Kobilice rado zalaze u takova zakloništa. Fakir je ovako pripremljenu stabljiku postavio u pijesak, te sjedne pokraj hrpe pijeska i štapićem dira u pijesak i neopazice izdiže svoj preparat. Kada se je lišće moralo pokazati na stabljici, fakir je posuo nešto teško zamjetljivog praha, koji je kobilice podražio, pa su na to prisiljeno ostavile svoje zaklonište, a kako su privezane bile, ostadoše na granama. Krilašca su ovih kobilica slična lišću stabljike, pa stabljika uslijed toga izgleda puna lišća. I voće je već bilo spretno privezano, pa kako se stabljika izdiže, tako se iz pijeska diže i gotovo voće. Naravno fakir traži, da gledaoci ostanu u nekoj stalnoj udaljenosti, dok on sve to izvodi. Ovo je jedan način, kako proklje i cvjeta mango, te tobože donese svoj plod. Kako se vidi, način je vrlo jednostavan. Ali ima — a to je običnije — slučajeva, koji su samo plod sugestije.

Treći je slučaj najobičniji. Svi gledaoci očekuju čudo, da će na zapovijed fakirovu izrasti biljka. Dugo s njime bulje u jednu istu tačku. Uslijed tako duge napetosti većina gledaoca postane vrlo osjetljiva svakom uplivu sugestije i to tako zvane »budne sugestije«. Te sugestije proizvodi fakir ili verbalnom sugestijom (mnogo govori i tumači) ili prenosom svojih misli. Ovo je zadnje najlakše i običnije, pa ćemo niže o tome nešto reći.

2. Konop.

F. Bertrand je bio misijonar 32 godine u Indiji, u Maduri. Jednog je dana opazio, kako se mnogo naroda okupilo oko jednog fakira. Ovaj je ponosno hodao po svom ćilimu, što ga je razastro ispod ovećeg stabla. Hodao je i pripovijedao svoje doživljaje na raznim putovanjima. Njegov je drug mirno sjedio na ćilimu. No odjednom se ovaj diže i iščeznu između mnoštva. Sada prvi fakir iza nekoliko časaka uze smotan konop i baci ga na zemlju. Konop je neko doba ležao mirno. K njemu se sada prigne fakir i kao da mu nešto šapće. Leđima je bio okrenut prema publici. Nije mnogo vremena prošlo i evo konop se diže u vis sam od

sebe. Fakir i dalje gestikulira i želi svojim pripovijedanjem odvratiti pažnju ljudi, da ne gledaju u konop. Ispod stabla je gorjelo mnogo namočenog lišća, što je podavalo dosta dima u blizini konopa. Fakir napokon umukne i počne kazivati, da će se sada popeti u nebo i nitko ga ne će vidjeti kako će iščeznuti u oblacima iznad stabla. I uistinu uze da se penje po konopu, koji se drugim svojim dijelom doticao stabla. Diže se lagano i napokon ga nestade između granja, koje masa nije mogla točno da razlikuje od dima.

Kako da protumačimo taj slučaj? To je vrlo jednostavan primjer fakirskog umjeća i temelji se na običnoj prevari. Fakir naime i njegov drug dobro poznaju stablo. Onaj drug ode i iza stabla se pope na nj, pa s njega spusti tanku uzicu sivkaste boje da je ljudi ne zamjete. Uz tu uzicu priveza fakir konop, kada se ono prignuo i šaptao svoju tajnu riječ. Onaj drug sa stabla je pridigao konop u vis i privezao ga za granu stabla. Sada je mogao fakir da se mirno popne u »nebo« i iščezne između grana i dima.

Ovo je »priprosta« prevara i rijetko se dogodi ovako. Najobičajni fakir gestikulira i pripovijeda, da će se popeti u nebo, pa onda dugo šuti i gleda preda se i u konop, koji je bacio na zemlju, ali dugo leži. Odjednom vide gledaoci, (ne svi!) da se konop sam u vis ispravlja i diže i konačno drugim svojim krajem izgubi u dalekoj visini, a da taj kraj o ničemu ne visi. Tako pripovijeda lord Hamilton u svojoj knjizi »Here, There and Everywhere« (London 1921), da mu kazivao šef policije u Kalkuti, pukovnik Bernard. On je doznao, da će neki fakir izvesti uspinjanje po konopu, pa brzo ode onamo s jednim svojim činovnikom. Uzeše sobom i fotografski aparat. Obojicu uvedoše urođenici u tijesno dvorište, u kome je na dva mjesta gorila vatra, a na njoj su izgarali neki njima nepoznati elementi, koji su narkotizirajući i djelovali. Fakir je iznio pred gledaoce dugi konop. Na veliko iznenađenje ovaj se stade odmatati i dizati u vis. Englezi to fotografiraše. Konop se dizao sve više, a napokon neki dječak, koji je stajao kod fakira, počeo se po konopu uspinjati. Iza dječaka pope se i fakir, ali se ovaj napokon povrati i reče, da je dječaka ubio, pa potegne konop dolje. No domalo ugledaše i dječaka, gdje se smije. Englezi su fotografirali fakira, kako se uspinje konopom. No kako su se ta dva Engleza začudila, kada na razvijenoj fotografskoj ploči od svega toga uspinjanja nijesu ništa našli! Dakle su bili žrtva sjetilne prevare, sugestije. Lord Hamilton priznao je K. v. Klinckowstroemu, kako ni na fotografiji, koju je snimio kod slučaja s mango sjemenom i njegovom biljkom, nije ništa našao. (Yogi — Künste, 18). Slično jamči i F. Tormann (Jahrbuch der Bergstadt, Breslau 1920, str. 126). Dakle je i tu bila samo sugestija.

U navedenom slučaju fakir se nije usudio, da pred policajskim šefom učini ono, što redovito učine drugi fakiri. Kada fakir naime potrči uz konop za dječakom, to on kriči i istegnutim bodežem uspinje se za dječakom i hoće da ga ubije. Ne potraje mnogo

i eto padaju iz visine ruke i noge onog dječaka, pa konačno i odrubljena glava. Sve je to sugestija. Grof v. Klinckowstroem (1. c. 21) iznosi, kako je grof Veith g. 1920. u društvu u Njemačkoj vrlo poznatog sugestera i hipnotizera izvodio u Beču čitav niz pokusa. Između ostalog pošlo im je za rukom, da su pred 5 osoba to postigli, te su gledaoci vidjeli, da se ispred njih konop sam razvio, digao u vis, pa se uza nj popeo dječak. Gledaoci su držali grofa za fakira. Paulsen je dapače taj pokus izveo i javno; samo je on još i to nadodao, da su iz visine padali dijelovi ubivenog dječaka, t. j. upravo kao kod indijskih fakira. U dvorani, gdje je Paulsen izvodio ovaj svoj pokus, jedna je gospođa glasno zajaukala (1. c. 22), kada je Paulsen k sebi potegao konop.

Amerikanski je journalista John Wielkie u jeseni 1890. napravio šalu u »Chicago Times«, kako je s jednim prijateljem bio u Indiji i ondje vidio već opisano penjanje po konopu. To su prenijele sve novine u starom i novom svijetu. Otada ovo pitanje nije sišlo s dnevnog reda, i ako je taj pisac priznao u »Tribune« 14. 12. 1890., da je to bila šala i stoga da se i potpisao bio pseudonimom »S. Ellmore«, t. j. »laži više« (Sell more) — Da se previše govori i krivo prikazuje taj »trik« o konopu, nije baš malo pridonijela i osnivateljica teozofizma Jelena Petrovna Blavatsky. Ona je g. 1875. objelodanila svoje oveće djelo »Isis unveiled«, pa je tu opisala, kako je neki fakir potrčao za dječakom uz konop i nožem rasjekao dječaka. Karl Kiesewetter si je dao truda, i pa je našao da je to stara pripovijest. On ju je našao u Wierusovoj knjizi »De praestigiis daemonum« (Basel 1568, str. 159), te u Widmann-Pfitzerovom »Faustbuch« (Nürnberg 1695). Kiesewetter je svoje rezultate objelodanio u »Psychische Studien« (1891). Čak i Irци poznaju sličnu priču, kako piše Jacoby A. u »Archiv für Religionswissenschaft«, 1914. Engleski geograf H. Yule (Cfr. Psychische Studien 1892) je u svom komentaru »The Book of Sir Marco Polo« pokazao, da su u Indiji postajale slične priče već u 14. vijeku.

3. Košara i druga umijeća.

»Ubijstvo u košari«! Što je to? U praznu košaru uđe dječak. Pistupi fakir i počne bosti nožem ili mačem; dječak plače i jauče, napokon ubiven ušuti. Iza malo časaka fakir izvrne praznu košaru a s druge strane dvorane ili dvorišta, gdje se taj prizor odigrava doleti dječak zdrav i sa smiješkom na ustima. Ovakove su igre izvodili indijski fakiri i u 17. vijeku (Cfr. J. Nieuhof, Die Beschreibung der Gesandtschaft der Ost-Indianischen Gesellschaft in den Vereinigten Niederlanden an den tartarischen Chan, Amsterdam 1666; Melton, Zeldzaame en gedenkw Zee-n Land-Rezen Amsterdam 1681). I Louis Rousselet (L' Inde des Raiahs, Paris 1877, str. 66) je to g. 1864. gledao u Matheranu kod Bombay. Kako se izvodi taj pokus? Poznati je clown Belling u

circusu Renz učinio i to, da su dječaka vezali u košari. Kod probadanja je krv tekla i ipak je na koncu dječak sasma iščeznuo. Košara je naime imala dva dna. Onaj dječak, koji dođe s drugog kraja dvorane, nije isti, nego je sličan prvom dječaku. Za Evropejce su indijska djeca, ako su iste veličine i slična, gotovo i lako identična. Fakir je izvježban, pa tako bode u košaru, da gledaoci niti vide dječaka u košari niti gdje li to fakir tuče ili bode. Dječak može dakako sobom uzeti i životinjske krvi, pa drugo sve fingira. Slično izvode i naši evropejski prestidžitateri pomoću ormara, u koji uđe čovjek i već ga nema, kad ormar otvorimo po drugi put. Ormar naime ima zalede, koje se vrti oko svoje osi, i na tom je zaledu komad daske, na kome stoji onaj čovjek i sebe vrti oko ormareve osi prije negoli ormar po drugi put otvori.

K. Hagemann piše, kako je neki njegov znanac vidio u Kalkuti, gdje je fakir pretvorio zmiju u plesačicu i obratno. Neki skeptičar fotografirao je te prizore. I gle! Na fotografiji nije bilo ništa drugo, nego kako fakir živo gestikulira (*Spiele der Völker*, Berlin 1919, 103). Dakle je opet i tu bila sugestija mase.

Etnograf E. Hesse-Wartegg (*Indien u. seine Fürstenthöfe*, Stuttgart 1906, 153) gledao je u Hardwaru na Gangesu ispod Himalaje ovaj neobični prizor: Fakir je napravio malu skelu visoku 1 i $\frac{1}{2}$ metra; na vrhu je te skele sjela mlada Hindu žena podvinutih nogu. Zatim je žena pružila svoju ruku i naslonila je na štap, koji je od zemlje sezao do njezine ruke. Sada je fakir zamahnuo rukom, kao da će ženu hipnotizirati. Ona ga je nepomično gledala u oči; oči su postajale sve to ukočenije i napokon se spustiše vede i ona je bila kao Budin drveni kip. Iza toga je fakir rukom odmicao jedan bambusov štap za drugim. Gledaoci su očekivali svaki čas, kako će sada ta žena pasti na zemlju. No ona je napokon ostala da visi u zraku bez oslona, ako izuzmemo onaj, kojim se je oslanjala dlanom ruke na spomenuti štap. Tako je lebdjela protiv zakona zemaljske teže i to 10 do 20 sekunda. Napokon je pala i probudila se iz hipnoze. Kako je to moguće? I gledaoci su upali bili u sugestiju, jer je fakir neprestano govorio, dok je žena tobože lebdjela u zraku bez pravog oslona.

Francuz je Jacoliot izdao g. 1875. svoje djelo »Le spiritisme dans le monde. L' initiation et les sciences occultes dans l' Inde«. Tude on kaže, da je gledao, kako se na fakirovu zapovijed gablju razni teški predmeti, štapići pišu pametne odgovore po pijesku i na samu našu misao ili želju. Sam je Jacoliot izabrao neke sjemenke od fakira, da izniknu i porastu stabljike u što kraće vrijeme, pa je fakir smjesta udovoljio tim željama; fakir je pred njim sjedio nepomično, polugô i mirno zapovijedao. Pa kako da tu bude prevare? Na to opaža Dr. A. Lehmann, direktor psihofizičnog laboratorija na sveučilištu u Kopenhagenu: »Jacoliotova opažanja imaju jednu manu, što je vazda bio sam s fakirovom; on je naime htio zapriječiti, da ne bi fakira tko pomagao. Jacoliot mora priznati, da nije mogao izdržati pogled onoga fakira, koji

je čitave satove u nj buljao prije, nego bi se što dogodilo. Time nije isključena mogućnost, da je fakir Jacoliotu hipnotizirao. Za hipnoze mu je mogao fakir prikazati kao realnost što je htio« (Aberglaube u. Zauberei 304).

Što je napokon istine u tome, da se fakiri živi zakopaju?

O tome sam pisao u »Životu« u br. 2. lanijske godine. Ovdje ću samo nadodati, da je po Stübeu (Reclams »Universum«, 1917, br. 19) neki fakir Haridas bio 4 puta zakopan u zemlju i to 3, 10, 30 i 40 dana, dakako za plaću. Taj je fakir umro g. 1837. Ta stvar nije sigurna. Bečki je liječnik L. Schrötter pokazao, da se hotimičnom kontrakcijom stalne vratne mišice može umanjiti djelovanje srca i disanje i upasti u kataleptičko stanje, pa se tijelo za trajanja tog stanja hrani trošenjem svoje masti, a malo zraka u zemlji dovoljno je za takovo stanje. »Pressburger Herold« je donio 9. 6. 1899, da je H. Beno u Chicagu ostao u autohipnotičnom stanju 8 dana bez hrane i pića. No ni ovaj primjer nije zajamčen. U g. 1903. je u Oxfordu jogi Agamaya Guru Paramahansa pokazao, da znače vježbom zaustaviti za 30 sekunda rad srca. Nekoji su dapače znali po 8 minuta ostati bez disanja i uz vrlo ograničeno djelovanje srca. Pravi yogi u Indiji vježbaju se u tome po svojoj nauci, pa mogu da dulje uzdrže disanje i udaranje srca.

Poznato je londonsko društvo »Society for psichical research« bilo je poslalo g. 1890. u Indiju Dr. R. Hodgsona, da istraži sva umijeća indijskih fakira. On je to savjesno i učinio. Njegov konačni sud glasi: umijeće fakira ne nadmašuje ono naših prestidžitatera.

A. A.

UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147

